

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Bog je stvorio svijet iz ničesa.

Dr Nikola Žuvić.

Po redu, koji vlada svijetom, zaključujemo na redatelja izvana; Bog jest; Jehowa-hawa, haia: uzrok bitka ima u sebi i početnikom je svega ostalog, što postoji. Svijet ima svoj početak po Bogu — Bog je stvorio svijet. Dokazuje nam već samo objavljeno ime Božje.

Postanak svijeta neko srećom, slučajem i slično nema osloni u Objavi ni u zdravom razumu. Plato i njegovi učenici naučavaju, da je svijet ostvarila jedna viša narav, koja vlada svijetom. Drugi pojedinci kao apostate, gnostici, manihejci, materijalisti, pan-teisti, hyloisti, dinamisti, evolucionisti, liberalni racionalisti i dr. stavljaju početak svijeta u bit Božju ili načelo zla ili vječnost, razvitak po sebi, spajanje, kretnje stvari ili drugo već na razne načine prema izmišljenom sistemu. Sistemi ti žive neko vrijeme, kad padnu u zaborav, dok ih netko i opet kao novost pod drugom formom ne iznese svojim savremenicima.

Nasuprot ovih razumnih zabluda o postanku svijeta stoji čitavo čovječanstvo. Svi narodi u svim vremenima vjeruju i naučavaju, da je Bog stvorio svijet svojom svemogućom voljom iz ništa u vremenu. Najstariji narodi, čiju povijest poznamo, naučavaju i vjeruju kao i mi. I pravo. Sklad je razumne spoznaje i Objave Božje. Tako naučava Crkva Katolička i crkveni učitelji od početka do danas i iznosili su različite filozofske i teološke razloge na potvrdu.

Sam biblijski tekst Gen I, I. tumačili su razni na razne načine. U novije vrijeme su mnogi isti tekst tumačili konkordancijom s prirodnim naukama. Schöpper, Zappetal i Langhammer to odbijaju. Cuvier, utemeljitelj paleontologije govori o vremen-skim periodama; u čemu ima mnogo slijedbenika. Dr. Waagen u Beču potvrđuje biblijski tekst pomoću geologije. Pokusi s različitim rezultatom, većim ili manjim probabilitetom.

Franjo Ksaverije Kortleitner bavi se isključivo biblijskim tekstovima. Poznat po svojim mnogim biblijskim djelima, koja donose najispravniji nauk; njegovi naučni rezultati su primljeni od svih. Iza svoje hermeneutike i biblijske arheologije, izdaje zadnjih

godina svoje vrijedne *Commentationes Biblicae*. Osam je svezaka do sada objelodanio i kritika je sve primila najpovoljnije. Preda mnom je deveti svezak s naslovom: **Sacrae litterae doceantne creationem universi ex nihilo**. Innsbruck 1935 (Tisak i naklada Felicijan Rauch), str. 72.

U početku (str. I—9) iznosi mišljenja, zablude i katolički nauk. Svemu navodi dokumente. Odmah prelazi na svoju stvar: tumači u prvom poglavlju originalne riječi Gn I, 1., označuje njihovu vrijednost i opseg: *creatio ex nihilo* — ješ me'ajin je isto što *non ex aliquo*, negacija svakog materijalnog početka i uzroka.

Bere'sit, ne slažu se razni auktori, je li status *absolutus* ili *constructus*. Značenje je: *in initio temporis* (str. 19). Postojao je samo »vječni« Bog, koji nema vremena. Tu je izrečen početak vremena, koje se mjeri po stvorenju. Odbija, da bi *bere'sit* značio *Sapientiam-Filium Dei*, drugu Božansku Osobu prema *Verbum*, po kojem je sve stvoreno, *Iv. I, 3*.

Bara' ima kao subjekt uvijek i samo Boga, kolikogod promatrali biblijska mjesta (str. 21—22). Uvijek znači stvaranje iz ničesa (*Ehrlich, Randglossen zur hebr. Bibel, Leipzig 1908, I, I*), ali u opće Božje djelovanje, kojim se ukazuje svemogućstvo i gospodstvo Božje, po kojem biva nešto novo, što prije nije postojalo ili nijesmo znali (str. 22).

Bara' ne znači isto što i grčki *ποιεῖν* ili hebr. **jasar** ili **'asah** **Bara'** u obliku **qal** i **nifal** ne upotrebljava se nikada za čovječje djelovanje nit s akuz, objekta nit uz instrumentalno značenje. Tako i latinska riječ *create* nije izvorna, nego dolazi od semitskog korjena *s k a r i* znači sjeći. (Kod određivanja korjenja moramo paziti samo na konsonante, koji su stalniji, i lakše sačuvaju svoj prvotni stav. Od semitskog *skar* razvio se i grčki *σκάπτειν*, latinski-talijanski *create, scabere, cavare, njemački schaffēn*, pa i hrvatski *kopati*). Kako su svi stari jezici jako materijalni, uzeto je prvotno značenje od konkretnih stvari ili djelovanja, da kasnije dobije duhovno-apstraktno značenje.

Bara' u Gn I, 1. ne stoji u imperfektu, koji ima posljedično značenje iza neke druge stvari u vremenu. Nego stoji u **perfektu**, koji se označuje apsolutno gotovo djelovanje, čiji učinak traje. Bez vremenske ovisnosti. Pa i sam naziv je po svršenom djelu. **Bara'** upotrebljava se na nekoliko mjesta i za čovjeka; možda više obzirom na dušu! Jer za čovječje materijalno djelovanje stoji glagol **jasar** Gn 2, 7. (tehnički naziv na lončara) **'aphar** radije bi preveli blato nego li prah.

Jasar i **'asah** vrijede uvijek za ljudsko djelovanje. Ako i za Boga, tada ne označuje se stvaranje iz ničesa; dočim **bara'** nikad uz materiju. Ove riječi nijesu sinonimi niti nijanse u jačem ili slabijem određivanju značenja, premda se upotrebljavaju zajedno.

Iz. 43, 7. i Am. 4, 13., jer u istim rečenicama označuju djelovanje različite vrsti.

Grčki prijevod LXX preveo je bara' Gn I. sa *ἐποίησεν*, sve druge također grčke recenzije sa *ἔκτισεν* u pravom smislu stvoriti iz ničesa. Tako isto i J. Flavije (Antiquit. Jud. I, I, I, § 27) ispravio je riječ LXX sa *ἔκτισεν*.

Iza kako je pisac po tekstu utvrdio stvaranje iz ničesa-productio prima materiae (S. Augustin, De Genesi contra Manichaeos l. I. c. 5. § 9. i c. 6. § 10—PL 34, 178, gdje Augustin jasno to utvrđuje, ali radi haosa ipak govori o konfuznoj i bezobličnoj tvari; u našem smislu materia prima i materia relative informis), pa nastavlja o drugom stvaranju-ornatus ili productio militiae coeli-sebaot.

Nauk o stvaranju iz ničesa potvrđuju i ostale knjige sv. Pisma, Staroga i Novog Zavjeta. Proroci osobito Izaija, Jeremija i drugi na više mjesta. Psalam 104. nije nego tumačenje Gn I, 1., kojim se narodu dozivlju u pamet dobročinstva Božja. Klasično mjesto 2 Mak. 7, 28 (*ὡς ὅτι ὄντων*, dok neki kodeksi imaju *ὡς ἔξ ὄντων* = ne iz stvari, koje su već prije postojale) pokazuje, da su Židovi to doba riječ bara' upotrebljavali samo za Boga, da označe stvaranje iz ničesa. U Novom Zavjetu osobito prolog Ivanov i sv. Pavao na više mjesta. Isto potvrđuju i rabinski spisi (str. 49).

Kortleitner se nadalje bavi sa svim problemima, koja dolaze u vezi sa stvaranjem: gramatički problemi, sintaktički, iz rječnika, historije i arheologije. **Elohim** je singular protiv Dallmannovih tvrdnja o politeizmu i još nekih drugih. U potvrdu navodi primjere iz komparativne filologije semitske. **Šamajim** u plur. nebeski sistem sa zvijezdama — sav ekstenziv po staroistočnom shvaćanju svjetske slike, da kasnije uređena i ukrašena postane nebeska tvrdinaraqia. Zemlja - 'eres - je još samo pomišljena, haotična (pokrivena s »Urmeer«, ali je ipak već zemlja O tom Urmeer nema direktnog govora u tekstu, niti je to, je li ga stvorio Bog. Zato i ne spada ovamo kao i drugi biblijski elementi). Krivo misli L a g r a n g e, kad veli (Revue Biblique 5 (1896) str. 381 sl.), da je ta stvorena materija bila absolute informis. Radije bi kazali relative informis (str. 37), to j. još nije bila upotrebljena u redu i obliku svijeta-kozmosa; dosada samo creatio prima.

Knjiga Mudrosti II, 18. ne protivi se (str. 56 sl.) nauku stvaranja iz ničesa. »Creavit« i ne ulazi u pitanje. Samo riječi *ἐξ ἀμόρφου ὕλης* — iz nevidljive tvari, kako su neki prevodili, tumačili su krivo gnostici kao da niječu nauku sv. Pisma. Gesenius (Thesaurus linguae Hebraicae 236) tvrdi, da pisac knj. Mudrosti dijeli nauku grčkih filozofa o vječnosti tvari. Zato Kortleitner iznosi nauku Platona, Aristotela, Filona, stojika i dr. u vezi s naukom o idejama i logosu. Tumači **tohu wabohu**. Tvar *ὕλη* nema jednog te istog značenja ni kod svih grčkih filozofa. Mudrost II, 18. nema

pred očima prvo stvaranje. »Svemoguća tvoja ruka uredila je svijet — *κόσμος* — uskrasila sve, stvari, koje je on sam stvorio iz ničesa na početku stvaranja — *ber e' šit bara'*. Ne niječe Mudr. II, 18. svemogućeg Stvoritelja, što bi bilo i bezbožno pomisliti (S. August, Sermo 214, 2—PL 38, 1066sl., De fide et symbolo 2, 2—PL 40, 182).

Niti posl. sv. Pavla **Židovima 11, 3.** ne sadržava nauke o stvari, koja ne bi bila stvorena po Bogu. Apostol ovdje ne govori o stvaranju nego o vjeri. To je predmet, o kojem govori u 10. pogl. i nastavlja kroz čitavo 11. Uvod u naš redak nalazi se već 11, 1., gdje veli, da vjera protiv znanja i očevitosti »*per a n d a r u m rerum substantia*«, stalnost, dokaz, certitudo, demonstratio, »*argumentum non apparentium*«. Tvrdo uvjerenje o istini stvari, koje ne možemo spoznati čutilima. 11, 3. vjerom saznajemo, da je svijet nastao ne iz stvari, koja je već postojala (str. 69), nego po svemogućoj riječi Božjoj, koja je sve stvorila — *bara'* Gn I, 1. Ova je jedini uzrok početka svijeta. U daljnjoj raspravi ulazi u pojedinosti, osobito se bavi gramatikom klas. i kojnea, pa odnos *μή* na infinitiv *γεγονέναι* i porudaj riječi u pojedinim kodeksima.

Dok je Kortleitner u drugim svojim svescima biblijskih tumačenja više povjesničar, u ovom je on filozof-teolog. Nemoguće je potpuno odijeliti razne teološke discipline, jer se usko povezuju i popunjuju jedna s drugom. Pogotovo to vrijedi za sv. Pismo, koje je prvi izvor teologije.

Eshatologija Knjige Mudrosti.

Dr Nikola Žuvić.

Knjiga Mudrosti obiluje idejama iz religiozne filozofije o čovjeku — antropologijom. Ideje uvijek savremene, navlastito danas. Knj. Mudrosti nikla je u židovskoj dijaspori. Pisana je grčki i nije bez utjecaja grčke civilizacije; barem ne u formi. Nove ideje probudene grčkom filozofijom podaje auctor harmonijski s Objavom i vjerom izabranog naroda. Daleko budi i pomisao, kao da se tim posmatra grčka filozofija vrelom ovih ideja. Nauk je tim važniji, kad uočimo, da je isti nauk živio kod Židova u doba Kristovo — doba postanka naših Evandolja i apostolskih Poslanica.

Poštovani moj i ljubljani kolega *dr. Rudolf Schütz* obradio je ovaj nauk i objelodanio plodove dugogodišnjeg i mučnog studija u svojoj inauguralnoj dizertaciji pod naslovom: *Les idées eschatologiques du livre de la Sagesse*. Knjiga je s pohvalom primljena od senata katoličkog teološkog fakulteta u Strasburgu, a Schütz je odlično branio svoje u knjizi iznesene i utvrđene